

MIKSI DOPING KIELLETTIIN 1928? IAAF, PIRISTEET JA ROTU-USKOMUSTEN VOIMA

ERKKI VETTENNIEMI

Yhteyshenkilö: Erkki Vettenniemi, Historian ja etnologian laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto.
Sähköposti: ersavett@jyu.fi

TIIVISTELMÄ

Vettenniemi E., Miksi doping kiellettiin 1928? IAAF, piristeet ja rotu-uskomusten voima. *Liikunta & Tiede* 47 (6), 24–29.

■ Kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF kielsi ensimmäisenä hevosurheilun ulkopuolisena urheilujärjestönä dopingin eli ”kiihoittavat aineet” 1928. Artikkelissa punnitaan päätöksen aikaisempia tulkin-
toja sekä muotoillaan hevosurheilun esimerkkiä painottava näkemys sen taustoista. Hevosten piristehoittoa paheksuttiin, koska se oli vastoin rodunjalostuksen ihannetta, ja ihmisurheilussakin uskottiin hankittujen ominaisuuksien periytymiseen. Kiihotusaineiden haittojen ajateltiin siirtyvän tulevien sukupolvien taakaksi. Samalla termit ”doping”, ”stimulantti” ja ”drugs” olivat leimautuneet kielteisesti urheilun ulkopuolella. Negatiiviset konnotaatiot näkyvät kansainvälisissä sopimuksissa, joilla ”huumeiden” levitystä säädeltiin ja jotka edelsivät dopingkieltoa. Yhdysvaltalaiset päättäjät olivat aktiivisia molemmilla suunnilla. Toisaalta amerikkalaisurheilijoita pidettiin johtavina piristeidenkäyttäjinä. IAAF:n linjaus olikin julistus vailla käytännön merkitystä, ja sen yhteydet 1960-luvulla alkaneseen moderniin antidopingiin ovat ohuet.

Asiasanat: antidoping, urheilulääketiede, urheiluhistoria, yleisurheilu

JOHDANTO

Ihmisurheilujen ensimmäinen dopingkielto koski yleisurheilijoita ja siitä sovittiin Kansainvälisen yleisurheiluliiton (IAAF) kokouksessa 1928. Artikkelissani paneudun sen päätöksen taustoihin, ja kysymyksenasetteluni on juuri niin yksinkertainen kuin otsikkoni antaa ymmärtää. Miten IAAF:n dopingkielto on selitettävissä toisaalta sisällön eli substanssin ja toisaalta ajoituksen suhteen?

Historiallisena pidettävää kieltopäätöstä on sivuttu aikaisemmassa tutkimuksessa ylimalkaisin maininoin. Merkittävin poikkeus on Anne Amosin väitöskirja, jota tekijä puolusti Sydneyn yliopistossa 2008, ja jossa IAAF:n dopinglinjaukseen syvennyttään kokonaisen luvun pituudelta. Tuonnempänä pyrin tosin osoittamaan, että oikeustieteilijä Amosin analyysi jätti kaikista ansioistaan huolimatta tilaa tarkentaville tulkinnoille.

Omasta puolestani haen vastauksia historioitsijana, mutta tietoisena siitä, että historiantutkimuksella ei ole yleisesti hyväksyttyä metodologiaa eikä päämäärää (Veyne 1996, 23–26). Harvoinkin enää puolletaan romanttista ajatusta, jonka mukaan arkistoissa uurastava historioitsija kykenisi paljastamaan tutkimuskohteensa ”puhtaan, ikimuistosen totuuden tai olemuksen”. Sitaatteihin erottamani katkelma tulee Toby Seddonilta, tässä yhteydessä perin relevantin *A History of Drugs* -tutkimuksen tekijältä. Kenties tärkeintä, mitä humanistitutkija voi saavuttaa, on kirjoitushetkellä vallitsevien oletusten kyseenalaistaminen. Seddon avoimesti kehottikin historioitsijoita tutkimaan mennei-

ABSTRACT

Vettenniemi E., Why Was Doping Banned in 1928? The IAAF, Stimulants and the Impact of Racial Beliefs. *Liikunta & Tiede* 47 (6), 24–29.

■ In 1928, the International Amateur Athletic Federation (IAAF) banned the use of stimulants as the first sports organization beyond horseracing. Shifting through previous interpretations and providing some new clues, I seek to make sense of the historic prohibition. Crucially, drugging of horses had been earlier forbidden for fear of spoiling the principles of breeding, and notions of racial purity were recognized in human sports, too. Doping was seen as synonymous with drugs and stimulants, terms that carried negative connotations of non-sportive origin. Moreover, international agreements to restrict access to habit-inducing drugs preceded the IAAF decision. American officials were prominently involved in those efforts, and American sports leaders apparently raised the doping issue in 1928. At the same time, American athletes were commonly perceived as reckless drug-takers. Conceived in haste and without proper discussion, the IAAF doping ban held no more than symbolic value, until, decades later, it was superseded with novel anti-doping arguments and measures.

Keywords: anti-doping, sport medicine, sport history, track and field athletics

syttä, jotta he voisivat sitä kautta analysoida nykyisyyttä. (Seddon 2009, 2–4.)

Dopingin ja antidopingin tutkimuksessa Seddonin suosituksen arvoa on mielestäni mahdotonta liioitella. Jos ja kun lääkeaineiden väärinkäyttö katsotaan 2000-luvun urheilun kipeimmäksi epäkohdaksi, siitähän ei vielä seuraa, että ”doping” olisi aina ymmärretty identtisellä tavalla. Paul Dimeon *A History of Drugs in Sport 1876–1976* on hieno esimerkki tutkimuksesta, joka on kiinteässä dialogissa nykyhetken kanssa. Dimeo onnistui muun muassa horjuttamaan käsitystä antidopingin jatkumosta – käsitystä, jonka mukaan dopingkiellot olisivat luonteva reaktio lääkkeiden asettamaan ”ongelmaan”. Antidopingiin hän viittasi vallankäyttönä, jota on sävyttänyt moraalinen paniikki ja harhautunut idealismi. (Dimeo 2007, x–xi, 127–129.)

Historiantutkimuksen rajallisen selitysvoiman myöntäminen ei merkitse sitä, että kirjoittaja voisi perustella tulkintojaan millä tahansa tekstimassalla. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen IAAF:n päätöksen aikalaistekstien nojalla, ja siinä ohessa lyhyesti katsastan dopingkiellon vastaanottoa tiedotusvälineissä. Seuraavaksi arvioin aikaisemman tutkimuksen näkemyksiä vuoden 1928 vaiheilta, minkä jälkeen lausun täydentävän tulkinnan varhaisesta dopingpykälästä. Silloin hyödynnän hyvin pitkälti kotimaisia keskusteluja, ja sen teen siinä vakaumuksessa, että Suomessa vallinneet uskomukset ja huolenaiheet vaikuttivat muuallakin urheiluvassa maailmassa.

Kiihottavien aineiden kieltö

Vuonna 1913 perustetun Kansainvälisen yleisurheiluliiton kongressi – tämän järjestön korkein päättävä elin – kokoontui yhdeksännen kerran heinä- ja elokuun vaihteessa 1928. Kokous pidettiin Amsterdamissa, jonne IAAF:n johtajia olisi joka tapauksessa saapunut kansainvälisten olympiakisojen tähden. Vastaavalla tavalla oli kokousettettu Pariisissa 1924, kun taas kahdeksatta kongressia oli isännöinyt Haag 1926.

Amsterdamin pöytäkirja painettiin samana vuonna ilmestyneeseen IAAF:n käsikirjaan. Sen mukaan dopingaihe nousi kongressin esityslistalle sääntövaliokunnan toimesta; mutta muitakin uudistuksia oli vireillä, ja kenties kiivaimpia tunteita nostatti kysymys naisten osallistumisoikeudesta yleisurheilukilpailuihin.

Sääntövaliokunnan mielestä IAAF:n tuli tehdä ”lääkkeiden [drugs] ja kiihotusaineiden [stimulants] käytön urheilukilpailuissa kieltävä pykälä”. Ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti, ”minkä jälkeen seurasi vilkas keskustelu asiassa omaksuttavan tekstin suhteen”. Suositukset sananvalinnoista annettiin sääntövaliokunnan pohdittaviksi, ja seuraavan päivän yleisistunnossa äänestettäisiin lopullisesta tekstistä. Näin myös tapahtui. Elokuun 7. päivänä valiokunnan ehdotus meni IAAF:n delegaattien ”lyhyen keskustelun” jälkeen sellaisenaan läpi. (Handbook [...] 1928, 39, 55).

Dopingsääntö koostui kahdesta kappaleesta, joista pidempi oli omistettu sanktioille. Mikäli urheilijan todettaisiin ”tietoisesti” syyllistyneen dopingrikkeeseen, hän menettäisi osanottokelpoisuutensa IAAF:n alaisiin kilpailuihin tarkemmin määrittelemättömäksi ajaksi. Jos taas kyseessä oli urheilijaa dopingrikkeessä avustanut henkilö, tämän ei sallittaisi näyttyä tapahtumissa, ”joissa nämä säännöt ovat voimassa”. (Handbook [...] 1928, 55.) Kotimaisessa kirjallisuudessa dopingpykälän toinen kappale tunnetaan parhaiten Markku Siukosen 1980-luvulla julkaiseman suomennoksen ansiosta: ”Dopingiksi nimitetään kiihottavien aineiden joko sisällistä taikka ulkonaista käyttämistä siinä tarkoituksessa, että siten keinotekoisesti voitaisiin saavuttaa tosiasiallista kuntoa parempi urheilutulos.” (Siukonen 1982, 17. Ks. myös Pänkäläinen 1993, 18; Vettenniemi 2009, 23.)

Siukosen versio – jonka hän kopioiti tuontemattomaksi jäävästä tekstistä – ei kuitenkaan ollut täsmällinen. Siitä puuttui muuan avaintermi, kuten vertailu alkuperäiseen englantilaiseen muotoiluun osoittaa: ”Doping is the use of any stimulant not normally employed to increase the power of action in athletic competition above the average.” (Handbook [...] 1928, 55.)

Amsterdamissa ei siten eroteltu stimulanttien ”sisäistä” ja ”ulkoista” käyttöä. Sen sijaan tuomittiin sellaiset aineet, joita urheilijat eivät ”normaalisti” nauttineet. Koska IAAF:n sääntövaliokunnalla oli työstettävänä vaihtoehtoisia ilmauksia, lopullisen sananvalinnan on uskottava olleen tarkan harkinnan tulos. Nämä urheilupäättäjät katsoivat, että niin sanotut kiihotusaineet voitiin jakaa normaalisti ja ei-normaalisti käytettäviin valmisteesiin. He myös antoivat ymmärtää, että urheilijan suorituskyvystä oli havaittavissa ”keskimääräinen” taso, ja että (Siukosen versiota lainaten) kunkin urheilijan ”tosiasiallinen kunto” oli jollain keinolla määriteltävissä.

Minkäänlaista mekanismia näiden oletusten verifioinniksi ei ollut olemassa. Se oli varhaisen dopingpykälän ilmeinen heikkous, jonka osoittaminen ei ole takautuvan katseen mahdollistamaa viisastelua. Kritiikkiin kykenivät myös aikalaiset, mikä on todettavissa kotimaisestakin, lajissaan ehdottoman harvinaisesta kommentaarista.

Suomen edustajiin Amsterdamin kokouksessa lukeutui Lauri Pihkala, tämän maan urheilurientojen silloinen suurhahmo. Pihkalan kongressiraportti ilmestyi Suomen Urheilulehdessä (82/1928), ja vaikka hän selosti enimmäkseen muita sääntörevisioita kuin dopingia, hän tuli maininneeksi pitkäiset keskustelut, joiden jäljiltä kyseinen pykälä hyväksyttiin. Pihkalan jutun mukaan yleisurheilijoilta oli vastedes kielletty ”tavallisuudesta poikkeavain kiihoitusaineitten”

käyttö. Suluissa ja huutomerkkin kera hän huomautti, että ”tavallisuudesta poikkeava” vaikutti varsin ”venyvältä käsitteeltä”.

Sen syvällisempiä kommentteja on ole muista kotimaisista aikalehteistä tavoittanut. Sekä Suomen että Ruotsin sanomalehdissä IAAF:n kokous noteerattiin pikku-uutisena vailla viittausta piristepäätökseen (esim. Hufvudstadsbladet 7.8.1928). Näiden maiden johtavat urheilujulkaisutkaan – Suomen Urheilulehti ja Idrottsbladet – eivät kertoneet dopingista Amsterdamin kisojen yhteydessä yhtään mitään. Englantilaisista sanomalehdistä silmäilin tulokset Timesin. Sitä vastoin New York Timesista (8.8.1928) voitiin lukea Amsterdamissa päivätty näkemys, jonka mukaan IAAF tunnusti ”lääkkeiden annostelun olemassa olevaksi pahuudeksi [evil]” yhdysvaltalaisen johdolla, *under American leadership*. Ilmaisu *administering of drugs* tarkoitti nimenomaan lääkkeiden luovuttamista, ja saman lehden mukaan amerikkalaisten aloitteesta jo ehdotettiin sanktioiden rajaimista niihin henkilöihin, joiden todettaisiin osallistuneen mainittuun aktiin (New York Times 28.7.1928).

Amerikkalaisuutiset ovat monella tavoin kiinnostavia, näkökulmani kannalta jopa kiehtovia, ja niihin palaan tuonneppana. Tässä vaiheessa totean välyhteenvetona, että IAAF:n dopingkieltö – takautuvasti ajatellen historiallinen pykälä – ei antanut vuonna 1928 aihetta väkeviin otsikoihin. Sanoma- ja urheilulehdistön laajempi kartoitus varmasti toisi lisää mainintoja, mutta periaatteellisten pohdintojen löytymistä sopii epäillä.

Aikalaisetekstit eivät siten tarjoa tyydyttävää vastausta alkuperäiseen kysymykseen. Amsterdamissa hyväksytyyn säännön kirjaimellinen tulkinta tuottaa vain uusia pulmia. IAAF:n päättäjät eivät siis halunneet, että heidän määräysvaltansa alaiset urheilijat ylittäisivät lääkeaineiden avulla ”keskimääräistä” parempiin tuloksiin. Mutta miksi urheilijat eivät saisi ylittää aikaisempia saavutuksiaan tämän tai tuon stimulantin turvin? Mitä pahaa lääkkeissä lopulta oli?

Niihin kysymyksiin on sittemmin keksitty lukuisia ratkaisuja. Tätä artikkelia kirjoittaessani yleisurheilussakin vaikuttavia dopingmääräyksiä oikeutetaan kolmella argumentilla. Dopingiksi voidaan julistaa aineet ja menetelmät, joiden katsotaan kohentavan suorituskykyä, vaarantavan urheilijan terveyden, tai polkevan ”urheilun henkeä” (Møller 2010, luku 1). Näistä perusteluista vain ensimmäinen tunnustettiin 1928. Sitä vastoin urheilijoiden terveydestä tai kilpaurheilun niin sanotusta hengestä ei kannettu tuolloin huolta – tai ainakaan sellainen huolenpito ei heijastunut dopingkiellossa.

Puhdas urheilu, likaiset lääkkeet

Aikaisemmassa kirjallisuudessa IAAF:n dopingpykälää ja kyseisen ajankohdan dopingasenteita on arvioitu kirjavin tuloksin. Kirjavuus selittyy sillä, että päteviä tutkimuksia aiheesta on niukalti, joten kevyesti kyhätyt tulkinnat ovat välittyneet ja välittyvät yhä kirjoittajalta toiselle. Oikeastaan vasta John Hobermanin ja Paul Dimeon tekstit 1990-luvulta alkaen ovat tuoneet esiin fyysisen suorituskyvyn lääketieteellisen manipuloinnin pitkän tarinan ja problematisoineet uskomuksen lääkkeiden ikimuistoisesta paheksuttavuudesta. Aloitan nyt kotimaisista teksteistä ja etenen ulkomaisiin kommentaareihin, jotka tavallaan huipentuvat 2000-luvun väitöskirjaan.

”Doping ei ollut amatööriurheilun ongelma laajemmassa mitassa vielä ennen toista maailmansotaa, mutta yksittäistapauksia ilmeni aika ajoin”, lausahti Siukonen, ja siten muotoiltua näkemystä on suomalaisessa kirjallisuudessa siitä lähtien toistettu. ”Jonkinlainen ongelma lääkeaineiden käyttö 1920-luvulla nähtävästi kuitenkin oli”, Siukonen tarkensi, mainiten silloin IAAF:n päätöksen. (Siukonen 1982, 16. Ks. myös Pänkäläinen 1993, 15; Myllymäki 2007, 11.) Näin hahmottuva ajatuskulku on luonteeltaan lähinnä teleologinen: koska doping kiellettiin, ”ongelman” olemassaolo tuli todistetuksi vailla

varsinaista evidenssiä.

Terttu Mämmelän mukaan IAAF:n linjaus oli ”merkittävä edistysaskel antidopingtoiminnan suuntaan” ja varhainen linkki urheilujärjestöjen arvion dopingkontrollin historiasta on taas anakronistinen: kirjoittaja rakentaa antidopingille vaikuttavan kaaren lukemalla Amsterdamin kannanottoa 2000-luvun testauskoneistoa ohjaavan ajattelun varassa.

Käsitteellä ”puhdas urheilu” on sinänsä monitahoinen menneisyystensä. Kun Paavo Nurmelta riistettiin IAAF:n toimesta oikeus kilpailla olympiakisoissa, järjestön johtajat olivat kotimaisen uutistekstin mukaan ryhtyneet ”puhdistamaan amatööriurheilua” (Suomen Urheilu-lehti 27/1932). Urheilijan ja urheilun ”puhtaus” tarkoittikin amatööri-ihanteiden noudattamista eli rahapalkkioista pidättäytymistä. Se ei silti ollut puheena olevana periodina puhtauden johtava mittapuu.

Eric Pereiran ja Jacques Gleyesen innovatiivinen artikkeli urheilullisen puhtauden (pureté) vaihtelevista tulkinnoista 1900-luvun alusta modernin antidopingin kehkeytymiseen eli 1960-luvulle asti muistuttaa rotuopillisten uskomusten olleen kilpaurheilun varhaisin puhtauskriteeri. Tiettyjen maiden urheilumenestystäkin tunnetusti selitettiin väitetyillä rotuominaisuuksilla. Käsitys siitä, että ”puhtauden” tulisi pitää sisällään urheilijoiden ravinto ja lääkekaappi, yleistyi vasta vuosisadan puolivälin vaiheilla. (Pereira & Gleyse 2005, 94–96.)

Siihen tapaan on argumentoinut myös Paul Dimeo. Hänen nähdäkseen urheilumaailmaa elähdytti maailmansotien välisinä vuosina ongelmattoman edistysuskon henki, joka sitten 1950-luvulta lähtien vähitellen väistyi ”antidopingetiikan” tieltä (Dimeo 2006, viii). Kuinka laajalti naivia edistysuskoa lopulta tunnustettiin, uskoa, jonka vallitessa lääketieteen suomat apukeinot eivät olisi nostattaneet närkästystä? Tässäkin asiassa tulisi kaihtaa kategorisia väitteitä. Toisessa tekstissään Dimeo (2007, 40–41) nosti esiin saksalaismaininnan dopingin ”pahuudesta” vuodelta 1933 ja arveli sen olleen ensimmäinen kerta, kun fyysisen suorituskyvyn vuoksi nautittavat aineet tuomittiin niin jyrkässä äänensävyssä. New York Times tosin puhui ”pahuudesta” jo Amsterdamin kongressin yhteydessä 1928, kuten edellä huomautin.

Suomalaiseen urheiluun dopingin eettisluonteinen paheksunta näyttäisi joka tapauksessa asettuneen 1930-luvulla. Jouko Kokkonen on löytänyt helsinkiläislehdestä mainintoja niin kokaiinista, kofeiinista kuin arsenikistakin Berliinin olympiavuodelta 1936. ”Lehti korosti elimistön suorituskyvyn kohottamisen keinotekoisin lääkinällisin keinoin rikkovan sekä urheiluaatetta että reilun pelin kirjoitamattomia lakeja vastaan.” Epäilyt eivät kohdistuneet suomalaisiin urheilijoihin, ja kun Kansainvälinen olympiakomitea (KOK) toteutti Berliinin kisojen jälkeen kyselyn dopingin suosiosta maailmalla, Suomen olympiakomitea sanoi kotimaisten urheilijoiden olevan tyystin tietämättömiä dopingin suhteen. (Kokkonen 2007, 147. Ks. myös Kanerva 2007, 253.)

Edellisten merkintöjen perusteella dopingiin ei yhdistetty voimakasta moraalista tuotumusta ennen 1930-lukua. John Hoberman (1992, 140–141) on lisäksi tähdentänyt, että ”dopingin” käsitteellistäminen oli alun perin hankalaa: termillä viitattiin kiihottaviin aineisiin, joita ei kuitenkaan osattu tai haluttu yksilöidä. Siitähän todisti IAAF:n päätöksen tarkoituksellisen väljä sananvalinta. Dopingia oli kaikki se, mikä ei kuulunut urheilijan ”normaaliin” lääkintään.

Hoberman ei tiennyt sen pykälän olemassaolosta, mutta hänen ansiokkaat kartoituksensa maailmansotien välisten vuosien saksalaisesta keskustelusta kertovat, missä määrin IAAF:n dopingkanta viriti periaatteellista pohdintaa – josta oli enteitä jo Amsterdamia edeltäviltä vuosilta. Lääketieteilijöiden mietiskelyt urheilijoille sallittavista rohdosta velloivat kiivaina, ja eräänlaisen yhteenvedon ne saivat tanskalaislääkäri Ove Bøjen 1939 ilmestyneessä artikkelissa. Bøje päätteli, että pyrinnot määrätellä ”doping” muuten kuin lääketieteellisesti olivat epäonnistuneet. Mutta sekin ajatus – selkeiden terveysriskien

kavahtaminen – oli toistuvasti kiistetty: terveyttä uhkasi kilpaurheilu sinänsä, joten lääkeaineiden käyttö voitiin hyväksyä terapian nimellä. (Hoberman 1992, 134–135, 142–144.)

Toisin kuin Hoberman, Anne Amos pureutui spesifisti vuoden 1928 kieltopäätöksen taustoihin. Hänen oikeustieteellinen tutkimuksensa valmistui 2008 ja se on toistaiseksi kunnianhimoisin yritys ratkaista käsillä olevan artikkelin otsikon ilmaisema kysymys.

Lääkeaineiden vastustaminen urheilun parissa selittyy Amosin mukaan farmakologisten ominaisuuksien sijasta symboliikalla. Kun IAAF samaisti dopingin stimulantteihin, sananvalinnalla oli paljastava historiansa. Englannin kielen *stimulant* oli jo kauan ennen sitä päätöstä assosioitunut muista kuin lääketieteellisistä syistä käytettyihin aineisiin. Se oli täysin kielteinen assosiaatio, joka on sittemmin tullut tutuksi siitä symmetriasta, joka huumeita ja dopingia vastaan käydyistä ”sodista” erottuu. Englannin *drug* tarkoittaakin pohjimiltaan pelkkää lääkettä, mutta 1920-luvulle tultaessa sillä viitattiin arkikielessä huumeisiin (habit-forming substances), joiden oletettua ”pahuutta” urheilun ulkopuolella torjuttiin. (Amos 2008, 151–155. Ks. myös Parascandola 1995.)

Kansainvälinen huumeidenkontrolli pääsi vauhtiin Amsterdamin kongressia edeltävinä vuosina. Oopiumin, heroiinin ja kokaiinin tapaisten aineiden saatavuutta pyrittiin rajoittamaan sopimuksilla, joista merkittävimmät allekirjoitettiin 1912 ja 1925. Anne Amosin mukaan mitään sattumanvaraista ei ollut siinä, että huomattava osa urheilussakin käytetyistä aineista oli joutunut kansainvälisen säätelyn piiriin ennen IAAF:n päätöstä. Samalla Amos muistutti kieltoalakiajattelun voimasta: myös urheilussa tavoiteltiin kertaluonteista ratkaisua totaalisen kiellon kautta. Dopingia olivat kaikki kuviteltavissa olevat stimulantit, vaikka neutraalejakin termejä ja vaihtoehtoisia menetelmiä olisi voitu suosia. (Amos 2008, 157–162. Ks. myös Seddon 2009, luku 3.)

Amosin päättelyketju on vakuuttava. Hänen analyysinsä katkoi niin terminologian, asianomaiset lääkeaineet kuin kansainväliset sopimuksetkin, ja tulokset osoittivat yhteen ja samaan suuntaan. Dopingia määritelleet urheilujohtajat operoivat toisaalla vakiintuneen symboliikan vaikutuksen alla. Ei-lääketieteellisin perustein käytetyt aineet olivat moraalisesti tuomittavia; niitä vastaan piti määrätietoisesti kamppailla; ja säätelypolitiikan tehokkaimmaksi aseeksi miellettiin täydellinen kieltö.

Omia tavoitteitani nämä havainnot eivät silti tyhjennä. Doping tuli ihmisurheiluun hevosurheilusta sekä terminä että suorituskykyyn kajoavana käytäntönä, minkä Amos (2008, 149–151) itsekkin totesi. Mutta sitä hän ei sanonut, millaisten argumenttien varassa lääkeaineita oli hevosurheilussa paheksuttu, ja missä määrin ne perustelut mahdollisesti omaksuttiin ihmisurheilujen suunnalla. Hobermanin ansiosta on kuitenkin tiedossa, että juoksijahevosille annetut lääkkeet aiheuttivat keskustelua 1900-luvun alkuvuosina – keskustelua, joka johti 1910-luvulla historian ensimmäisiin dopingtsteihin. Syljestä otetun näytteen oli määrä paljastaa, oliko eläimen etenemisnopeuteen vaikutettu ”huumeilla tai stimulantteilla” (drugs or stimulants), kuten asia ilmaistiin Englannissa. (Hoberman 1992, 269–271.)

Se jäi tosin Hobermaniltakin täsmentämättä, miksi edes hevosille ei olisi sallittu suorituskyvyn lääketieteellistä manipulointia. Jos ja kun vedonlyöntikertoomia määriteltäessä oli syytä selvittää kilpailijoiden saama lääkehuolto, kuten Hoberman (1992, 281) sanoi, sehän ei vielä edellyttänyt lääkeaineiden stigmatisointia.

Ihmisrotua jalostamassa

Edellä siteeraamani New York Timesin uutisen mukaan yhdysvaltalaiset yleisurheilujohtajat olisivat olleet aktiivisia Amsterdamin dopingpohdintoissa 1928. Kieltopäätös olisi käytännössä tehty heidän aloitteestaan, mihin ei sinänsä ole mahdotonta uskoa, mutta ironinen vivahde siitä kuvioista erottuu. Yhdysvaltoja pidettiin modernin ur-

heilun mahtimaana paitsi tulostasonsa puolesta myös urheilijoille suodun lääketieteellisen avun vuoksi.

Brittein saarilla oli koettu 1800-luvun viimeisinä vuosina niin sanottu ”amerikkalainen invaasio”. Valtameren takaa tulleiden hevosurheilijoiden vauhtia oli lisätty lääkityksellä, mihin käytäntöön ei Englannissa ollut totuttu. (Vamplew & Kay 2005, 16–18.) Ihmisurheilujen varhainen ja ujostelematon esimerkki suorituskyvyn lääketieteellisestä virittämisestä nähtiin St. Louisin olympiamaratonilla 1904. Kilpailun voittanut amerikkalaisjuoksija sai reitin varrella muun muassa strykniiniä ja alkoholia, ja onnistuneesta kokeilusta julkaistiin tuoreeltaan yksityiskohtainen kuvaus. Sankari ei ollut osanottajista fyysisesti vahvin, raportissa huomautettiin, mutta hänet oli pidetty ”mekaanisessa liikkeessä lääkkeiden avulla”. (Lucas 1905, 46, 51–55.)

Vastaavia eksperimenttejä oli tehty Euroopassakin, ennen kaikkea pyöräilyssä, joka oli heti syntyessään nykyaikaista urheilua. Modernin lääketieteen mahdollisuudet otettiin sen vuoksi luontevasti vastaan pyöräilyn parissa. (Möller 2010, 94–99.) Tietty kulttuurinen kuilu näyttäisi kuitenkin vallinneen kahden mantereiden välillä. Vuonna 1910 lausutun saksalaisnäkemysten mukaan juuri Yhdysvalloissa oli menty pisimmälle urheilijoiden piristehuollossa, ja valtameren takaisen taikajuomien sanottiin olevan tarkoin varjeltuja salaisuuksia (Hoberman 1992, 140).

Minkä tähden kilpailijoiden kasvanutta vauhtia joidenkin toimesta vieroksuttiin? Vastaus voidaan tavoittaa Suomen Urheilulehden vuosikerrasta 1906, ja vieläpä vastaus, joka on yleistettävissä koskemaan muuallakin urheilumaailmassa vallinneita mielipiteitä. Hevosten suorituskyvyn lisääminen ”keinotekoisista ja vahingollisten kiihoitusaineiden avulla” on päässyt muodostumaan ”yleiseksi paheeksi”, kirjoitti lehden päätoimittaja Ivar Wilskman, kotimaisen voimistelun ja urheilun keskeisin vaikuttaja. Hän mainitsi muun muassa heroiinin, strykniinin ja kokaiinin, ja havainnollisti kuvasarjalla, kuinka näitä aineita annettiin hevosille joko injektiona tai ”myrkkyyn kasteltuna sokuripalana”.

Alkoholiakin hevosille oli juotettu, vaikka uusin tietämys sen aineen haitoista ”pitempiaikaisissa ponnistuksissa” oli kumonnut muinaiset uskomukset:

”Samoin on laita kaikkien muidenkin kiihoittavien aineiden. Lyhyt-aikaista, säännötöntä kiihoitusta seuraa herpous. Selvää siis on, että se, joka hevostaan myrkyllään kiihoittaa, vahingoittaa sekä itseään että eläintään. [...] Kun täten keinotekoisesti koetetaan veltosta hevosesta tehdä tulinen juoksija, on se katsottava törkeäksi petokseksi, sillä selvää on, että tällaiselta eläimeltä velttous sittenkin periintyy.” (Wilskman 1906.)

Wilskman ei kertonut, mistä ilmiansuunnasta hänen tietonsa olivat peräisin, mutta kuvitusta myöten informaation täytyi tulla muualta kuin Suomesta. Missään vaiheessa hän ei vihjannut, että suomalaisessa urheilussa suosittaisiin kyseisiä ”myrkkyjä”, eikä niiden hyödyntämisestä ole alkoholia lukuun ottamatta myöhemminkään tavoitettu viitteitä vuotta 1906 edeltäneeltä ajalta. Väkijuomia taas käytettiin piristeinä sekä hevos- että ihmisjuoksuissa (Vettenniemi 2006, 271; Vettenniemi 2008, 105).

Taannehtivasti ajatellen Wilskmanin (1906) tekstistä erottuu haastavia ilmauksia, kuten ”petos”, ”pahe”, ja tietysti ”myrkky”. Sellaiset termit antavat ymmärtää, että lukuisten lääkkeiden yleinen halveksunta oli Anne Amosin kuvaamalla tavalla tihkunut Suomesakin urheilun pariin. Samalla Wilskmanilta lainaamani ote kertoo kaiken oleellisen niistä vakaumuksista, joiden varassa suorituskyvyn kohentamista lääkeaineilla vastustettiin: kiihottava vaikutus veisi vääjäämättä veltostumiseen, jonka oletettiin siirtyvän seuraavankin sukupolven taakaksi.

Hankittujen ominaisuuksien periytyminen oli laajalti omaksuttu opinkappale toisen maailmansodan vuosiin asti. Niin sanotun degeneraation pelko oli saanut rotuhygienian kannattajat vaatimuksineen

liikkeelle kautta läntisen maailman. (Mattila 1999, osa I.) Urheilupiireihin rotuajattelu levisi hevoskilpailujen myötä, olihan rodunjalostus tehokkain perustelu, jolla ravi- ja laukkatapahtumia voitiin oikeuttaa (Vettenniemi 2008, luku II). Suomessa Lauri Pihkala oli rodunjalostuksen sinnikkäimpiä puoltajia: hän ei pitänyt aluksi edes itseään kelpollisena lisääntymään – kunnes otti ja avioitui 1910-luvulla (Salimäki 2000, 165–166).

Wilskmanin lehdessään ilmaisema närkästys ei siis johtunut tämän tai tuon aineen vaarallisuudella sinänsä, eikä ”petoksella” ollut tekemistä ikään kuin epäurheilijamaisen käytöksen kanssa. Kiihottavilla aineilla ei ollut sijaa urheilussa, koska niistä saatu hyöty oli lyhytaikainen, kun taas otaksutut haitat periytyisivät suoraan alenevassa polvessa. (Ks. myös Halmesvirta 1995, 15–16, 31–36.)

Amatööriurheilun korkeimpana tavoitteena on ”ihmisrodun kehittäminen”, vakuutti Kansainvälisen olympiakomitean puheenjohtaja 1937, ja juuri siksi ”dopingin käyttöä” täytyi kaikin keinoin vastustaa (Stokvis 2003, 6–7). Kymmenkunta vuotta aikaisemmin myös IAAF:n puheenjohtaja oli painottanut, että hänen järjestönsä toimintaan osallistuvien kansojen fyysinen hyvinvointi väistämättä vankistuu. ”Ponnistelumme hyödyntävät siten koko ihmiskuntaa.” (Handbook [...] 1926, 60.) Yleisurheilijat eivät sinänsä muodostaneet kuin minimaalisen murto-osan edustamiensa kansojen väestöstä, mutta johtajan näkemys tuleekin ymmärtää tähän tapaan: kansakuntien rotuominaisuudet jalostuvat pitkällä tähtäimellä, kun valioyksilöt luovuttavat jälkeläisilleen urheilukentillä hankkimiaan ominaisuuksia.

Aineiden orjuutta vai kokeilunhalua?

Urheilijoiden ei suinkaan tarvinnut sitoutua ylätasoon rotuopillisiin uskomuksiin. Urheilijan kutsumuksena oli vain ja ainoastaan oman fyysisen suorituskykynsä kehittäminen. Kansakunnan tai peräti ihmiskunnan rotupuhtauden vaaliminen oli urheilupäättäjien ja juhlapuheiden pitäjien velvollisuus, mikä nähdään Wilskmanin vanhuusvuosienkin tekstistä. Wilskman omisti fyysiselle suorituskyvylle ja ”huumausaineille” kokonaisen kirjan 1920-luvulla. Utta oli nyt se, että hän oli kerännyt urheilijoilta kommentteja, jotka toistivat tekijän viestiä piristeiden ja huumeiden turmiollisuudesta.

Kestävyysjuoksu vaati harjoittajaltaan Wilskmanin sanoin ”ensiluokkaista ruumiillista kuntoa”. Hannes Kolehmainen oli saavuttanut siihen mennessä neljä olympialaista kultamitalia, viimeksi maratonvoiton 1920, ja Wilskmanille hän vakuutti, ettei ollut urheilijana turvautunut edes alkoholiin. Sitä vastoin yhdysvaltalaisen juoksijoiden hän oli todistanut ottaneen viinaa kilpailuvireensä vuoksi: ”Olen sitä mieltä, että urheilija, joka käyttää alkoholia tai muita kiihoitusaineita, vaikkapa vähemminkin, tulee aikaa myöten leväperäiseksi ja haluttomaksi mihinkään kovempaan, rasittavaan ja kestävyyttä kysyvään yritykseen.” (Wilskman 1924, 51–52.)

Sellaista palautetta Wilskman oli avustajiltaan tietysti toivonutkin. Mutta samojen sivujen alaviitteessä hän joutui toteamaan, että Paavo Nurmelta ei ollut pyynnöistä huolimatta saapunut lausuntoa. Arvelsin, että Nurmen kuuluisa vaitelaisuus ei tätä asiaa selitä. Kirjallinen ilmaisu oli hänelle tuttu harraste, ja joitakin vuosia myöhemmin hänen artikkelisarjansa ilmestyi amerikkalaisen uutistoimiston levittämänä kautta maailman. Siinä yhteydessä – keväällä 1932 – hän tuli viitanneeksi alkoholiin, oopiumiin ja morfiiniin. Niitä kaikkia hän kertoi maistaneensa samalla kun ilmoitti säälivänsä henkilöitä, jotka olivat jääneet näiden nautintoaineiden ”orjiksi”. (Nurmi 2010, 70.)

Mitä olikaan Wilskman kirjoittanut oopiumista ja morfiinista? Tilapäinenkin käyttäjä ”vaipuu varmasti varsin pian ja aivan auttamattomasti näiden petollisten huumausaineiden ainaiseksi orjaksi” (Wilskman 1924, 5–6). Nurmi ei halunnut sellaiseen säikyttelyyn osallistua ehkä jo sen vuoksi, että se hänelle älyllisesti vierasta, mutta ennen kaikkea siksi, että kyseiset aineet olivat hänelle omakoh-taisesti tuttuja. Oopiumin ja morfiinin lisäksi kokaiinia ja heroiinia oli

1920-luvun Suomessa suhteellisen helposti saatavissa. Niiden käyttöä ei ollut kriminalisoitu ja etenkin taiteilijoille kokaiini oli inspiraation himoittu kiihottaja. (Ylikangas 2009, 65–83.)

Annostelusta riippuen niistä valmisteista oli apua urheilijoillekin, mutta siitähän Nurmi ei sanonut yhtään mitään. Opettavaista on silti huomata, että hän julkisesti mainitsi nauttineensa oopiumia ja morfiinia vielä sen jälkeen, kun IAAF oli tehnyt päätöksen paheellisten lääkeaineiden kieltämisestä. Päättelisin, että IAAF:n dopingsääntö oli jäänyt lähempien määräysten ja laajempien keskustelujen puuttuessa kuolleeksi kirjaimeksi, ja siksi Nurmi ei tuntenut tarvetta sovitella sanojaan 1930-luvun jutussaan.

Yksiselitteistä syytä dopingin kieltämiselle juuri 1928 on tässäkin vaiheessa vaikea erottaa. Miksi kiellosta ei sovittu IAAF:n edellisessä kongressissa (1926) tai sitäkin varhaisemmissa tapaamisissa? Hobermanin analysoimat 1920-luvun saksalaiskeskustelut epäilemättä antoivat päättäjille virikkeitä, mutta lääkeaineet olivat olleet yleisurheilussa esillä jo ennen maailmansotaa, kuten vuoden 1904 olympiamaratonin selostus osoitti.

Saksalaisnuorukainen Martin Brustmann osallistui olympiakilpailuihin Ateenassa 1906, minkä jälkeen hän vei lukunsa loppuun ja matkusti Tukholmaan 1912 Saksan joukkueen lääkärinä. Silloin laatimaansa valmennuskirjaan hän sisällytti luvun, jonka otsikko oli ”Das Doping”, ja jossa seikkaperäisesti käsiteltiin suorituskykyä kohtavien aineiden käyttöä sekä todettiin urheilijoiden kahlitsematon kokeilunhalu (Brustmann 1912, luku XX). Hobermanin esimerkki maailmansotaa edeltävästä kirjallisuudesta on vuodelta 1913. Äänensä oli jälleen saksalainen lääkäri, joka Brustmannin tavoin puhui dopingista kiihkottomasti sekä opasti urheilijoita soveliaina pitämiensä stimulanttien annostelussa (Hoberman 1992, 132–133).

Vasta seuraavan vuosikymmenen lopulla yleisurheilijoiden lääkehuolto herätti urheilujohtajien mielenkiinnon. Nurmikin sotkettiin silloin julkiseen dopingkiistaan: hänen väitettiin kesällä 1927 epäilleen kilpakumppaniaan kiihotusaineisiin turvautumisesta. Kyse oli saksalaisesta Otto Peltzeristä, joka oli sensaatiomaisesti kukistanut Nurmen Berliinissä 1926 – ja jota Martin Brustmann avusti sekä valmennuksellisissa että lääketieteellisissä aiheissa. Kun miehet sitten kohtasivat stimulanttisyösten ilmestymisen jälkeen, Nurmi sanoi niiden olleen lehtimiesten sepittämä herja, minkä selityksen saksalainen hyväksyi. (Vetemiemi 2010.)

Epäilyt ja väitteet siten edelsivät Amsterdamin dopingpäätöstä. IAAF:n kongressin osanottajien täytyi olla huhuista ja syytöksistä tietoisia, kuten ehkä siitäkkin, että useilla urheilijoilla ei ollut estoja kokeilla aineita, jotka rotuopillisessa katsannossa olivat tuhoisia myrkkijä.

LOPUKSI

Yksinkertaisiin kysymyksiin on lupa toivoa selkeitä vastauksia. Doping siis kiellettiin 1928, koska IAAF:n kongressi niin päätti. Sen pidemmälle menevät vastaukset ovat jo tulkintoja, ja ainakaan monokausaaliset selitykset eivät tekisi oikeutta inhimillisen todellisuuden monimuotoisuudelle; ne olisivat johdannossa lainaamaani varoitusta haastavia yrityksiä tavoittaa dopingkiellon ”ikimuistoinen totuus tai olemus” (ks. myös Veyne 1996, 281, 301). Siksi tarjoan nyt elementtejä, joita yhdistelemällä kyseisen päätöksen syntyä voisi mielekkäästi hahmottaa.

Ajoituksen suhteen on ensinnäkin todettava, että riittävät ainekset dopingin paheksunnalle olivat olemassa kauan ennen Amsterdamin kokousta. Mutta kieltopäätös tehtiin vasta 1928, mikä vahvasti vihjaa ei-urheilullisten syiden suuntaan, kuten Anne Amos on painottanut. Kansainvälisen huumekontrollin kiristyminen 1920-luvulla näyttäisi ohjanneen urheilujohtajien ajattelua, mistä esitin lisätodisteena amerikkalaisten keskeisen aseman molemmilla lääkerintamilla.

Terminologian tasolla IAAF:n tuomitsemat stimulantit oli raskautettu kielteisillä konnotaatioilla, ja näin oli aluksi tapahtunut muissa kuin urheilullisissa yhteyksissä. Tässäkin asiassa allekirjoittaisin Amosin päätelmät. Angloamerikkalaisessa keskustelussa pelkkiin lääkkeisiin muinoin viitannut termi *drugs* ymmärrettiin huumausaineiden synonyymiksi. Merkityssisältöjen muutos voidaan tiivistää yhdysvaltalaisiin teksteihin, jotka paikallistin vuosilta 1904 ja 1928. Kun St. Louisin olympiamaratonilla lääkkeet (drugs) mahdollistivat sankarillisen juoksu-urakan, Amsterdamin kongressista raportoinut lehti puhui saman termin symboloimasta ”pahuudesta”. Lääkeaineiden farmakologiset ominaisuudet eivät olleet sinä aikana muuttuneet, mutta urheilijoiden suosimiin aineisiin oli toisaalla iskostunut kielteinen leima, joka ilmeisen tehokkaasti heijastui urheiluvaikuttajien asenteisiin.

Erikseen korostin hevosurheilun pioneerirolia. Rodunjalostuksen ihanne tunnustettiin ihmisurheiluisakin, ja sen kaikuja on mielestäni luettavissa vuoden 1928 teksteistä. Yhdysvaltain yleisurheilujohtajat näköjään kaavailivat sanktioita yksinomaan lääkkeiden antajille, jolloin urheilijat olisivat kilpahevosten tavoin olleet syynattomia saamaansa lääkehuoltoon. Dopingkieltoon toki lopulta kirjattiin vaatimus urheilijoidenkin rankaisemisesta. Maininta stimulanttien avulla saavutettavasta ”keskimääräistä” korkeammasta suorituskyvystä palautunee jälleen hevosurheiluun: vedonlyöntiperinteen vuoksi karsastettiin kilpailuja, joissa joidenkin osanottajien ”tosiasiallista” kuntoa oli lääkityksellä manipuloitu.

IAAF:n päätös sikisi kaikkea muuta kuin rationaalisen tai rauhallisen harkinnan varassa. Mutta sehän on myöhemmiltä eli modernin antidopingin vuosilta tuttu asetelma. Kun Dimeo (2007, 108–109) huomautti yleisten huumekeskustelujen vaikutuksesta 1960-luvulla vauhdittuneeseen dopingkontrolliin, analogia 1920-lukuun rakentuu vaivattomasti. Jatkotutkimuksen muuan haaste olisikin miettiä, miksi vuoden 1928 dopingkielto ei johtanut ponnisteluihin dopingtien hyväksi. Hevosten parissa sylkinäytteitä tuolloin jo analysoitiin. Mikä siis esti testien kehittelyn ihmisurheilussa?

Toinen tehtävä olisi varhaisimpien dopingpykälien kartoitus eri urheilumuodoissa. Toistaiseksi on olemassa vain epämääräisiä väitteitä, joiden mukaan IAAF:n kannanotto omaksuttiin ripeästi muidenkin urheilujärjestöjen toimesta (Kanerva 2007, 253; Amos 2008, 141). Kansainvälinen olympiakomitea kiivaili dopingia vastaan 1930-luvulla, kuten edellä kävi ilmi; mutta yleisurheilun ulkopuolelta ei ole tuotu esiin yhdenkään urheilujärjestön virallista dopingkieltoa siltä vuosikymmeneltä. Kun kerran urheilijoiden ei sovi olettaa sisäistäneen IAAF:n stimulanttisääntöä, vakuuttiko se edes toisia urheilujohtajia?

KIRJALLISUUS

- Amos, A.** 2008. Anti-Doping Policy: Rationale or Rationalisation? PhD thesis, Faculty of Law, University of Sydney. <<http://ses.library.usyd.edu.au/bitstream/2123/5437/1/am-amos-2009-thesis.pdf>> (tarkistettu 28.9.2010).
- Brustmann, M.** 1912. Olympisches Trainerbuch. Berlin: Illustrierter Sport.
- Dimeo, P.** 2006. Introduction. Teoksessa: P. Dimeo (toim.) *Drugs, Alcohol and Sport*. London: Routledge, vii–ix.
- Dimeo, P.** 2007. *A History of Drugs in Sport 1876–1976: Beyond Good and Evil*. London: Routledge.
- Halmesvirta, A.** 1995. Kansan elinvoimaa kokoamassa. Ivar Wilskmanin voimistelun ja ruumiinhoidon ideologiaa 1870–1920. Teoksessa: A. Nevala (toim.) *Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1995*. Joensuu, 13–40.
- Handbook of the International Amateur Athletic Federation 1925–1926**. 1926. Vesterås: IAAF.
- Handbook of the International Amateur Athletic Federation 1927–1928**. 1928. Vesterås: IAAF.
- Hoberman, J.** 1992. *Mortal Engines: The Science of Performance and the Dehumanization of Sport*. New York: The Free Press.
- Kanerva, J.** 2007. Virén riemastutti, Vainio itketti. Teoksessa V. Tikander ym. (toim.) *Sadan vuoden olympiadi. Suomalaisen olympialiikkeen historia*. Helsinki: WSOY, 234–265.
- Kokkonen, J.** 2007. Oikeiden olympialaisten maa. Teoksessa: V. Tikander ym. (toim.) *Sadan vuoden olympiadi. Suomalaisen olympialiikkeen historia*. Helsinki: WSOY, 108–173.
- Lucas, C.** 1905. *The Olympic Games 1904*. St. Louis: Woodward & Tiernan.
- Mattila, M.** 1999. Kansamme parhaaksi. Rotuhygienia Suomessa vuoden 1935 sterilointilakiin asti. Helsinki: SKS.
- Myllymäki, T.** 2007. Pässinkiveksistä designsteroideihin. Teoksessa A. Alaranta ym. (toim.) *Lääkkeet ja lisäaineet urheilussa Suorituskykyyn ja kehon koostumukseen vaikuttavat aineet*. Helsinki: NutriMed, 9–16.
- Mämmelä, T.** 2003. Antidopingtoiminta – ison urakan pieni historia. *Liikunta ja Tiede* 40 (5–6), 50–51.
- Møller, V.** 2010. *The Ethics of Doping and Anti-Doping: Redeeming the Soul of Sport?* London: Routledge.
- Nurmi, P.** 2010. Täpärin voittoni ja muita kirjoituksia. Toim. E. Vettenniemi. Helsinki: Teos.
- Parascandola, J.** 1995. *The Drug Habit: The Association of the Word “Drug” with Abuse in American History*. Teoksessa: R. Porter ja M. Teich (toim.) *Drugs and Narcotics in History*. Cambridge: Cambridge University Press, 156–167.
- Pereira, E. & Gleyste, J.** 2005. Le dopage dans quatre grands périodiques français de 1903 aux années soixante. *Le secret, le pur et l’impur*. STAPS 26 (4), 89–107.
- Pänkäläinen, S.** 1993. *Suomalainen doping*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Salimäki, H.** 2000. *Isänmaan ja urheilu-uskon mies*. Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana. Helsinki: SKS.
- Seddon, T.** 2009. *A History of Drugs: Drugs and Freedom in the Liberal Age*. London: Routledge.
- Siukonen, M.** 1982. *Dopingin historiaa*. Teoksessa: M. Siukonen (toim.) *Doping*. Raportti lääkeaineiden väärinkäytöstä. Jyväskylä: Scandia-kirjat, 9–32.
- Stokvis, R.** 2003. *Moral Entrepreneurship and Doping Cultures in Sport*. Amsterdam School for Social Science Research, Working Papers 04/2003. <<http://dare.uva.nl/document/2264>> (tarkistettu 28.9.2010).
- Vettenniemi, E.** 2006. *Joutavan juoksun jäljillä. Kestävyysjuoksun varhaisvaiheet Suomessa*. Helsinki: SKS.
- Vettenniemi, E.** 2008. *Suomalaisen urheilun synty. Ravisportti 1800-luvulla ja sen vaikutus ihmiskilpailuihin*. Helsinki: SKS.
- Vettenniemi, E.** 2009. *Piikit ja pillerit. Suoraa puhetta dopingista*. Helsinki: Teos.
- Vettenniemi, E.** 2010. *Runners, Rumors, and Reams of Representations: An Inquiry into Drug Use by Athletes in the 1920s*. *Journal of Sport History* (ilmestyy).
- Vamplew, W. & Kay, J.** 2005. *Encyclopedia of British Horseracing*. London: Routledge.
- Veyne, P.** 1996. *Comment on écrit l’histoire*. Paris: Seuil.
- Wilskman, I.** 1906. Hevoset ja kiihoitusaineet. *Suomen Urheilehti* 9 (5), 588–589.
- Wilskman, I.** 1924. *Miehen tarmo, sotilaskunto ja huumausaineet*. Helsinki: WSOY.
- Ylikangas, M.** 2009. *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800–1950*. Jyväskylä: Atena.